

Ontwikkelingen binnen Justitiële verkenningen

Feiten en fantomen

Bas van Stokkom

Deze bijdrage heeft enige feitelijke ontwikkelingen binnen *Justitiële verkenningen* (JV) als onderwerp. Twee vragen worden beantwoord. Ten eerste: welke groepen auteurs schrijven in JV en welke verschuivingen zijn daarin opgetreden? Ten tweede: welke onderwerpen worden in de JV-themanummers aangesneden en welke ontwikkelingen kunnen we daarbij opmerken? Ten slotte wordt een speciaal onderwerp uitgelicht waarover steeds meer auteurs schrijven, namelijk justitieel beleid. Op dit punt kan schrijver dezes enige normatieve opmerkingen niet voor zich houden. Gesteld wordt dat veel beleidgerichte artikelen gekenmerkt worden door een abstract jargon dat afbreuk doet aan de doorgaans toegankelijke stijl en de praktische oriëntatie van JV.

Het *Documentatieblad* van het WODC (destijds nog Wetenschappelijk Voorlichtings- en Documentatiecentrum geheten) werd vanaf het beginjaar 1956 hoofdzakelijk gevuld met excerpten en bewerkingen van allerhande criminologische en strafrechtelijke studies. In 1974 besloot de redactie voor het eerst te streven naar themanummers waarin ook eigen WODC-bijdragen zouden verschijnen. Een eerste themanummer met zulke bijdragen had de politie als onderwerp. In hetzelfde jaar werd het blad omgedoopt tot *Justitiële verkenningen*. Het tijdschrift zou meer actuele en beleidgerichte onderwerpen moeten behandelen dan het 'oude' blad had gedaan.¹ In 1976 bracht JV het al tot zes themanummers. Daarna waren er drie zogenaamde varianummers en een onderzoeksnummer dat een overzicht geeft van onderzoek door justitie, universiteiten en andere onderzoeksinstituten in Nederland. Vanaf 1973 wordt in nr. 7 van elke jaargang een overzicht gegeven van die onderzoeksactiviteiten. In dat eerste jaar waren 9 pagina's nodig om daarvan verslag te doen. In 1989 besloeg het onderzoeksnummer reeds 96 bladzijden. In 1993 liep dat aantal verder op tot 164. In het themanummer over strafrecht en milieu van 1977 (nr. 6) schreef een aantal Nederlandse auteurs vier artikelen speciaal voor dat nummer. Toch bleef dit van soort nummers in de jaren daarna nog bescheiden in aantal. De trend om themanummers geheel te vullen met originele bijdragen zou pas halverwege de jaren tachtig uitgroeien tot uitgangspunt.

In 1985 kreeg JV de formule die het nu nog steeds bezit, namelijk negen nummers per jaar, inclusief het onderzoeksnummer, één nummer minder dan de jaargangen

¹ Zie het artikel van M.R. Duintjer-Kleijn *Vijftien jaar Justitiële Verkenningen; de geschiedenis van een tijdschrift*, in de jubileumuitgave 1990, nr. 1).

Tabel 1: Aantal artikelen en herkomst van auteurs, jaargangen 1985 t/m 1993

jaargang	aantal	WODC	just. ¹	univ.	veld ²	beleid ³	journ.	buitl.
1985	37	12	4	6	1	2	1	9
1986	40	12	1	11	5			11
1987	45	20	5	10	5	4		1
1988	42	19		12	8	2	1	
1989	49	10	6	11	14	2	6	
1990	50	13	6	15	8	3	1	4
1991	44	10	5	11	14	4		
1992	53	9	11	18	14			1
1993	48	7	7	16	13	3	2	

¹ ministerie van Justitie

² justitiële instellingen

³ andere beleidsinstanties dan justitie

daarvoor. De themanummers met uitsluitend originele bijdragen bleken voor de redactie arbeidsintensiever te zijn. Het aantrekken van auteurs ging overigens gemakkelijker in zijn werk naarmate het tijdschrift meer naambekendheid kreeg in criminologenland. Een aantal themanummers sloeg aan en beleefde een of meer herdrukken, zoals *Alternatieve sancties* (1983) en *Draagmoederschap en andere vormen van voortplanting* (1985). In 1984 werd een redactieraad ingesteld, bestaande uit het hoofd van het WODC, de raadadviseurs, enkele onderzoekers en de redactie.

In 1987 werden de varianummers definitief geschrapt en kreeg JV een breder formaat. Er werden voortaan alleen auteurs gevraagd die tegen een bescheiden honorarium een originele bijdrage konden bieden. De professionalisering van het tijdschrift kreeg in 1988 zijn beslag toen het werd ondergebracht bij uitgever Gouda Quint. De abonnees die verbonden waren aan het ministerie van Justitie behielden hun gratis abonnement, andere belangstellenden konden zich tegen betaling abonneren bij Gouda Quint. Het totale abonnementenbestand bedroeg eind 1993 een kleine 3.000 adressen (waarvan ruim 500 betalende abonnees).

Vanaf 1985 nemen WODC-medewerkers een groter aandeel van de artikelen op zich, mede omdat het aantal vertaalde artikelen van buitenlandse auteurs na 1986 radicaal afnam. Daarna bevatte alleen het nummer *Perestroika en strafrecht* (1989) nog een groot aantal buitenlandse bijdragen dat speciaal voor JV werd geschreven. In 1987 en 1988 kwam bijna de helft van de jaarlijkse artikelen van de hand van WODC-medewerkers. De jaren daarna gaven een daling te zien. In 1993 was het aantal geslonken tot zeven (zie tabel 1).

Het aantal artikelen per jaargang nam toe van ongeveer 40 omstreeks 1986 tot ongeveer 50 vanaf 1989. In toenemende mate werden auteurs aangetrokken uit het justitiële veld (rechtbanken, gevangeniswezen, politie e.d.). Samen met de auteurs

Tabel 2: Onderwerpen themanummers JV 1975-1994

	totaal	jaargang en nummers
kinderbescherming	11	1.8, 4.4, 6.3, 7.8, 8.9, 10.2, 12.9, 14.5, 14.8, 15.6, 16.2
politie	10	2.9, 6.5, 8.4, 8.8, 9.1, 12.5, 15.3, 17.3, 19.4, 19.5
gevangeniswezen	8	2.1, 4.10, 6.8, 8.2, 9.10, 10.3, 10.10, 15.2
vreemdelingen	7	7.9, 11.3, 12.8, 13.8, 16.5, 18.9, 20.3
justitieel beleid	7	1.9, 4.1, 10.1, 16.8, 16.9, 17.5, 20.8
alternat. sancties	5	2.3, 9.5, 10.6, 14.3, 19.9
reclassering	5	3.1, 5.2, 9.4, 11.4, 20.4
preventie	5	4.8, 6.2, 11.6, 13.6, 18.2
geweld	4	1.4, 2.8, 12.4, 20.1
tbs	4	1.1, 15.9, 17.2, 19.3
OM/strafvordering	4	3.8, 10.5, 18.5, 19.8
slachtoffers	4	8.6, 9.6, 14.9, 18.1
drugs	4	8.10, 13.3, 15.5, 19.6
fraude	3	9.3, 14.1, 19.1
dadars	3	14.4, 17.1, 17.9
straftoemeting	3	3.2, 6.10, 18.8
milieu	3	3.6, 16.3, 20.9
bescherming privacy	3	4.6, 9.8, 20.5
alcohol	3	3.4, 6.6, 12.6
rechtshulp	2	2.4, 13.9
vrouwenmishandeling	2	5.8, 8.5
advocatuur	2	3.5, 18.6
straffen	2	12.1, 20.2
technologie	2	17.6, 18.4
corruptie	2	7.4, 17.4

werkzaam aan de universiteiten (waarvan het aantal gestaag blijft toenemen), vormen deze veldauteurs in de laatste jaargangen een grote meerderheid. Het aantal bijdragen van het ministerie van Justitie blijft constant, met een uitschieter in 1992: elf artikelen.

Laten we enige inhoudelijke ontwikkelingen bekijken, voor zover de onderwerpen der themanummers daar zicht op geven (zie tabel 2). Opvallend is dat er vóór 1985 zeven themanummers aan het gevangeniswezen zijn gewijd en maar één erna. Een zelfde ontwikkeling kan worden geconstateerd voor de koploper onder de thema's, namelijk kindbescherming: elf nummers verschenen gelijkmatig tot 1990, daarna geen enkele meer. Mogelijk zijn dat aanwijzingen dat de concrete veldgerichte thema's aan belang inboeten en plaats maken voor meer beleidgerichte themanummers. Er zij

echter aan herinnerd dat het aantal schrijvers uit het justitiële veld juist fors is toegenomen. Wellicht dat de (veelal wetenschappelijk geschoolde) veldmedewerkers in toenemende mate schrijven over theorieën en algemene thematieken als straffen en geweld, en/of juist beleid tot onderwerp nemen. Een indicatie daarvoor is de manier waarop geschreven wordt over politie (totaal tien themanummers).

Terwijl in de eerste reeks themanummers concrete problemen van het politiewerk worden belicht, hebben de laatste themanummers de reorganisatie tot onderwerp. Bestuurskundige beschouwingen voeren hierbij de boventoon. Daarover straks meer. Welke thema's zijn de laatste tien jaar sterker op de voorgrond komen staan? Runner up met stip is het vreemdelingenbeleid. Gezien de publieke aandacht voor dat thema zal die voorkeur in de nabije toekomst waarschijnlijk blijven bestaan. Eenzelfde voorspelling gaat misschien op voor het thema technologie, alhoewel het geringe aantal nummers daarover zo'n conclusie nauwelijks toestaat. Verder is een opgang waarneembaar, zij het gestager, van de thema's alternatieve sancties en straffen. Overigens niet verwonderlijk, gezien de aanhoudende publieke discussie daarover. Wellicht is eenzelfde ontwikkeling te verwachten voor de thema's fraude, corruptie en drugs. Andere aandachtsvelden die eind jaren tachtig opdoken, zijn daders enerzijds en tbs anderzijds. Maar of deze thema's 'blijvers' zijn, is de vraag.

Ten slotte enige kritische notities over het onderwerp justitieel beleid (zeven nummers). De eerste nummers die daaraan zijn gewijd, doen hun intrede halverwege de jaren tachtig. In 1984 verschijnt *Het OM en de uitvoering van het beleid*, een jaar later *Informatievoorziening* bij de grote operaties. Daarna volgen onder andere *Planning en justitie* (1990) en *Het openbaar ministerie in ontwikkeling* (1992). Buiten die specifiek beleidgerichte nummers zijn er tal van artikelen die naar actuele beleidsproblemen verwijzen. Het heeft er alle schijn van dat JV, net als andere sociaal-wetenschappelijke tijdschriften, dichter naar het regeringsbeleid, en de daarmee verwante problemen, is geschoven. De organisatie-adviseurs en bestuurskundigen 'sluipen' JV binnen; de lezer maakt kennis met schema's, diagrammen en figuren van hoog abstractieniveau.

In het nummer *Het openbaar ministerie in ontwikkeling* wemelt het van abstracte termen: management-informatiesysteem, automatiseringssysteem, handhavingsarrangementen, interventiecapaciteit, stroomsgewijs organiseren waarbij 'parallolisatie dimensies' een hoofdrol vervullen. De vraag is of dit soort van hyperintellectualistische termen – met enige kwade wil fantomen te noemen – het zicht op een betere organisatie wel vergroten. Wellicht scheppen ze eerder een aparte beleidswerkelijkheid, een werkelijkheidsniveau van de tweede orde, die afleidt van alledaagse problemen waar agenten, advocaten en hulpverleners mee te maken hebben. Andere voorbeelden van deze 'taal van de tweede orde' zijn te vinden in de nummers die handelen over de reorganisatie van de politie. Termen als strategisch management, integrale bedrijfsvoering en beheersingsfunctie dringen zich aan de lezer op. Wat opvalt, is de afwezigheid van paradoxen, dilemma's en andere tekenen

die wijzen op een besef van een weerbarstige werkelijkheid. Voor beleidmakers is zo'n werkelijkheid natuurlijk ook wel heel hinderlijk.

Daarnaast doet het welbekende marktjargon zijn intrede, met name in het nummer *De politie als bedrijf* (1991): de politie is een concern waarvan de output, de efficiëntie en het rendement moeten worden vergroot. Die opvatting is niet ongevaarlijk. Want als recht het keurslijf van rendement krijgt opgedrongen, dreigt het recht een systeem van beheersing en controle te worden, met het doel de kosten laag te houden en opbrengsten te vermeerderen. Het recht, opgevat als een systeem van regels om een minimale rechtvaardige orde te garanderen, boet hierdoor aan respect en geloofwaardigheid in, terwijl bestuurders hun morele gezag verspelen.

Kortom, een grote groep JV-auteurs richt de aandacht in toenemende mate op de beleidsonmacht van de overheid: bestuurlijke problemen, uitvoeringsproblemen, een teveel aan regels, tegenstrijdige regels, enzovoort. Niet zelden is men op krampachtige wijze op het eigen vakgebied gefixeerd: niet criminaliteit maar de beleidsmolen van de overheid vormt het ware probleem.